

Az Uri-utcától

Naplótöredék

a Táncsics-utcaig

1938 március 2., Budapest.

— Szeretsz?
— Szeretlek.

Antik, aranygyalkás óra üti el fejünk felett halkán a delet, a falról szigorúan néznek le a cukrászdára a Russwurm-ösök szakállas, bajszos, borotvált képei, a csengettyüs boltajtó nyitására-csukására a pulton idegesen remegnek meg a torták, indiánerek, sütemények krémjei-habjai, asztalkánk üvege alatt a sárgult írás a cukrászat őskoráról mesél:

„Az indiánér 1834-ben kezdte meg diadalmas pályafutását. Akkoriban a bécsi Burgtheaterben ugyanis indiánus művész lépett fel. A színgazgató, hogy a bemutató izgalmát fokozza, megrendelte: a leghíresebb bécsi cukrász — valamelyik Russwurm-ös a sok közül — készítsen olyan süteményt, amely emlékeztet az indián sötét arcbőrére. Ezt osztogassák ingyen a premier közönsége között. Másnap minden cukrászdában ezt a süteményt követezte az édességre éhes Bécs és az indiánér megkezdete diadalútját.”

A mi indiánérünk „diadalútja” nem sokáig tart, egy-kettőre befaljuk s mint a többi fiatal pár igyekezünk kifelé egy kis romantikát lopni a Halászbástya csipkés árkádjai, a patinás vár macskaköves utcáskái, ódon házai között. Belésünk a barok palotácskák nyitvafelejtett kapuján, mint szegénygyerekek, akik gazdag kirakat ablakára szorítják orrukat.

Azután megszemléljük az őrségváltást is. Ott állunk a tömegben, messziről idehallatszanak a katonabanda indulójának foszlányai, fényképezőgépek emelkednek a magasba, tompán perdül a dobszó s ízeses „vitézjancsi”-díszlépésekkel előbukkannak a rácsoskapu mögül a testőrök: fehér-piros-sárga-szattyán-topán-alabárd-sisakos jelmezükben. „Wonderful!... Admirable!... Entzücken!...” — hangzik innen is, onnan is a kiáltás a csinadrattás parádé körül. Az elragadtatás azoké, akik a bárack, a forgóparkett, a budapesti panorama kedvéért jöttek

ide s most gondtalan szemmel nézik egy lovastengerész operettkirályságának kirakathadseregét — a feudális Magyarország díszletbirodalmát. Ők lelkendeznek, tapsolnak...

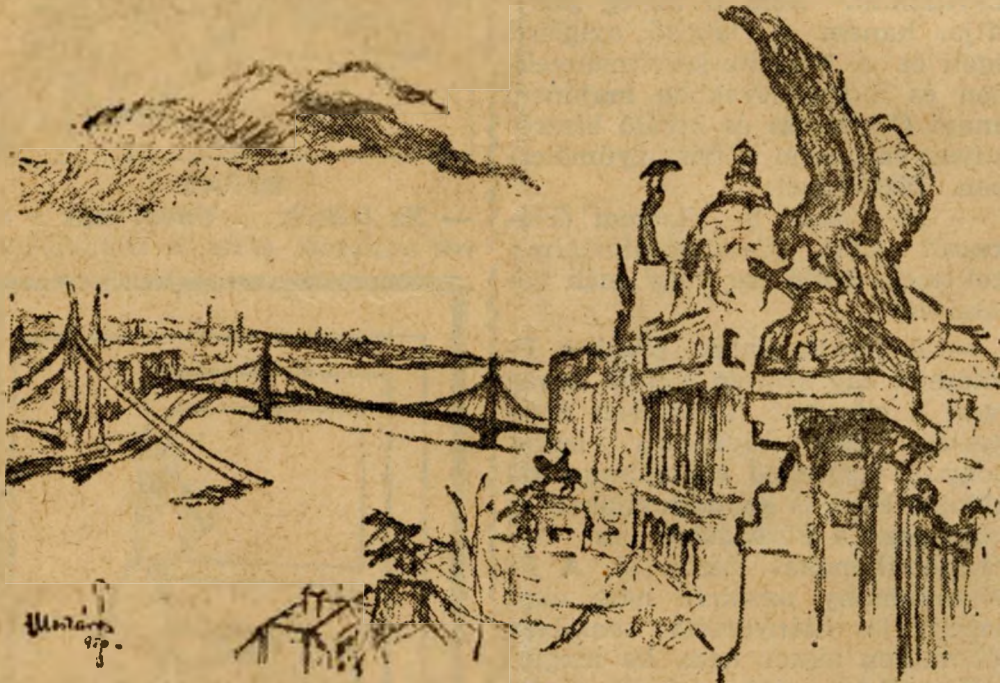
Az idegenforgalmi tapsviharban hirtelen rámront a félelem, a pánik érzése.

— Nem kellett volna idejönni — sugom a kékszemű lánykának, ő bólint és szemében riadalom látszik. Eszembe jutnak a városban hagyott ujságok ríktó címbetűi: „Együtt a Berlin-Róma tengellyel!” s látom a hirdókat: a menetelő

lett a hatalmas bronz turulmadár szimbólummá tornyosulna; dühösen felénk csapkodna szárnyaival.

1944 március 2. Zágón.

A régi pepitafedelű napló a szakadozott munkaszolgálatos hátizsák-ból kerül elő. Itt olvasom a kissé elmosódott sorokat Erdély havas hegyei között s hogy kicsit visszamenetelek a múltba, egyre világosabb előttem, hogy a rusnya turulmadár fenyegetőző szárnycsapkodása és a testőrök torz árnyjátéka: a valóság rémképe volt.

náci csapatokat, amint paprikajancsis rángatózással vágják mindent letipró csizmáikat a kövezetre. És most ezen a várudvari testőrös, tamburmajoros őrségváltáson már csak az árnyékokat látjuk, a testőrök egyre növekedő árnyékát s az árnyban a testőrsisak: kakastollas csáková, az alabárd: szurornyá, a szattyánbőr topán: csendőrcsizmává torzul és ez a csizma a mi testünkön tapossa a díszlépést, rajtunk fényesedik. A tompa dobszó pedig mintha kivégzési halálmarsot peregne...

Menekülésszerűen hagyjuk el a „királyi várat”, beszállunk a síklóba s úgy tűnik, mintha fejünk fe-

A naplójegyzetek éppen a várbeli kirándulásnál maradtak abba s most felhasználva a féltűres füzetet, idejegyzem a dugvaszerzett ujságok legutóbbi híreit: „A kormányzót ünnepezték a Volksbund közgyűlésén. Ujabb csodálatos gyógyulásról írnak a lapok Kaszap István sirjánál. Csendőrnep Budapestben. Bemutatják Muráti főszerrelésével az „Egy nap a világ” filmváltozatát. Öngyilkos lett Nizzában Lakatos László író. Légoltalmi próbariadó a Várban. Kilenchnapi börtönre ítélték az esztergomi főrabbit. Horthy Miklós, kormányzóságának huszonnegyedik évfordulóját ünnepli.”

...A várbeli kislánnyól már hosz-

szú ideje nem hallottam semmit. Hetek óta nem kaptunk postát, talán én sem látom többé sem a Várat, sem a Várost...

...Hosszú menetelések következnek, egyre ritkábban kerül kezembe a napló, múltak a hónapok, most már csak egy-egy mondatot jegyzek belé: „Ehesek vagyunk... Már három napja nem vételeztünk... Semmi hír anyámról... Angolszász légitámadás Budapest ellen... Szalasi a Királyi Palotára letette a nemzetvezetői esküt... a szovjet csapatok már Cegléd és Szolnok között vannak...”

A napló itt megszakad.

1950 március 2. Budapest.

Majdnem mindenem elveszett s hogy visszatértem, lakásom helyén csak üszkös romokat találtam. De a pepila füzet, amit mindig magammal hordtam, a napló a napokban fróasztalom egyik elfelejtett fiókjából előkerült: „Szeretsz? Szeretlek...” — olvasom a kezdő sorokat s a kékszemű lánykára gondolok, aki azt sem tudom, melyik földben pihen. Azután zsebvégőm a füzetet és felbaktatok a Várba.

Az Alagút mellett megyek Pest felől a lépcsősoron felfelé. Eppen a turulmadárnál érek a Várba.

— Hát neked nem történt semmi bajod? — kérdezem, de úgy tűnik, mintha kedvellennebbül lógná szárnyait, nincs benne fenyegető, inkább komikus a hosszú karddal karmai között. Kelet felé néz. Követem az ércmadár tekintetét. A „Királyi Palota” kiégetten s vakon mered rám. „Vár állott, most kőhalom...” A kupola vasváza mögött karcsún emelkedik ki a gellért-hegyi Szabadság-emlékmű. Közvetlenül alatta kecsesen öleli át a Dunát az újjáépült Lánchíd. Két világ ez itt: a Vár és a Város. Itt fent, mintha valami élőhalott feküdné előttem, lélegzet nélkül, elaggott, mohos szakállú romjaival, odalent a hidakon: autobuszok, kocsik, emberek nyüzsgönek, gyárkémenyek füstje száll s csak a vízbe hullt Erzsébet-híd tart valami távoli rokonságot a Vár ostromaléltóságával.

Párszáz métert csak bukácsolni lehet a lehullt téglák, törmelékek között. A Várszínház is inkább Aquincumra emlékeztet.

A Szentháromság-tér felé már tisztul az utca. Friss, tavaszhozó márciusi szél kergeti el a felhőket. Új utcatáblák ötlenek szemembe: *Tóth-Árpád-sétány, Babits-utca, Táncsics-utca*... De az Uri-utca és a asino-köz neve még megvan. A táncsics-utca egyik földszintes háának homlokzatán új nemzeti állalat cégere: „Várberuházási VV”. Itt már épület-állványok támasztják a beoült falakat, munkások dolgoznak, dübörög a betonkeverőgép s a kiégett régi belügymisztérium kapuján feldíszített felirat hirdeti, hogy ez a ház az Ötéves Tervben épül újjá s a dolgozóké lesz.

Közhivatal, minisztérium már nincs a Várban, csak múzeum meg levéltár. És ez nagyon helyesen van így. A minisztériumok lekerültek a városba: a dolgozó, újjáépülő városba, a lüktető élet forgatagába.

A régi cukrászdában az ódon környezet és a csengettyüs boltajtó fogad. A falon Russwurm-ösök, az aranygyalkás óra, s ugyanannál az asztalnál ugyanaz a sárgult írás: „az indiánér 1834-ben kezdte meg diadalmas pályafutását...”

A „cukrászkisasszony”: ősz néni, elénksiet s hogy kérdezzük, nem takarékoskodik a szóval:

— Ezt a házat nem érte bomba, csak egy-két belövés. Most cukrászati múzeumot csinálnak belőle. Tetszik tuoni, az egész Vár újjáépül az Ötéves Tervben. *Rákosi Mátyás megígérte és amit ő ígér, meg is tartja.* A régi épületeket műemléknek nyilvánították, az új építkezések is a hagyományos, történelmi stílushoz igazodnak. Másfajta vendégek járnak most hozzánk, különösen vasárnap. Nem olyan elegáns vadász-meg katonafélék. Kedves, jókedvű emberek, sok gyerek, és... — nevet rám a „kisasszony” öreghuncutkásan — még több szerelmespár.

Nem szólok... Arra a kékszemű kislányra gondolok. Azú... indiánert rendelek. Kettőt...

De csak az egyiket eszem meg.

Kovács Dénes